

زنگ خطر جدی برای نظام برنامه‌ریزی

عاطفه خسروی
مدیر مسئول

یک سال و نیم از زمان مصوب اجرای برنامه هفتم توسعه گذشته و حالا با گذشت یک سال از دولت چهاردهم، مسئولان دولتی مدعی شده‌اند که عمده احکام برنامه هفتم قابل اجرا نیست. این در حالی است که مسعود پزشکیان از زمان انتخابات ریاست جمهوری، برنامه کاری دولتش را اجرای برنامه هفتم پیشرفت عنوان می‌کرد و حالا براساس گزارش دولت، ۱۳۷ شاخص و حکم قانونی از احکام برنامه هفتم، غیرقابل اجرا تشخیص داده شده که بخش قابل توجهی از آنها با موانع جدی در اجرا مواجه است. از جمله مهم‌ترین اهداف کلیدی برنامه هفتم که غیرقابل اجرا اعلام شده، هدف‌گذاری رشد اقتصادی ۸ درصدی و برنامه ایجاد یک میلیون شغل جدید در هر سال از دوره اجرای برنامه است.

امسال در حالی دومین سال اجرای قانون برنامه هفتم است که نیمی از سال گذشته و هنوز اهداف این برنامه محقق نشده است؛ البته کشور در سال گذشته و امسال، شاهد حوادث بسیاری از جمله برگزاری انتخابات ریاست جمهوری به‌دلیل شهادت رئیس جمهوری و آغاز به‌کار دولت چهاردهم تا اقدامات نظامی رژیم اسرائیل علیه ایران و جنگ تحمیلی ۱۲ روزه بود که تحقق اهداف این قانون را به حاشیه برد. با این حال قوانین بودجه سنواتی به‌عنوان برشی یک‌ساله از برنامه پنج‌ساله برنامه هفتم، باید با هدف بخشی از اهداف کلان برنامه تدوین و تصویب شود.

یکی از محورهای کلیدی برنامه هفتم، تمرکز بر رشد اقتصادی همراه با ثبات است. برای تحقق این هدف، اصلاح ساختار بودجه، کاهش وابستگی به نفت، گسترش صادرات غیرنفتی، تقویت بخش خصوصی و بهبود فضای کسب‌وکار از جمله سیاست‌های اصلی در این برنامه محسوب می‌شوند. همچنین، برنامه هفتم بر کنترل تورم و ساماندهی نظام بانکی تأکید دارد تا زمینه‌های سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی تقویت شوند.

در حوزه اجتماعی، برنامه هفتم توسعه به موضوعاتی نظیر عدالت آموزشی، کاهش فقر، ارتقای نظام رفاه و تأمین اجتماعی و مقابله با آسیب‌های اجتماعی پرداخته است. همچنین، توجه به افزایش نرخ باروری، پشتیبانی از خانواده و جوانی جمعیت، از محورهای مهم در بخش اجتماعی این برنامه به‌شمار می‌آید.

از سوی دیگر، شاید «اولویت در پیشرفت اقتصادی توأم با عدالت» مهم‌ترین شاخص برنامه هفتم توسعه بود که «اقتصاد» را صدرنشین سیاست‌های کلی ابلاغی کرد. برای تحقق این سیاست نیز «دستیابی به نرخ رشد اقتصادی متوسط ۸ درصد در طول برنامه» نخستین دستور حاکمیتی است که به دولت ابلاغ شده است. نرخ تورم تک‌رقمی و ثبات نرخ ارز نیز از دیگر برنامه‌های هدف‌گذاری‌شده برنامه هفتم هستند؛ اهدافی که بسیاری از کارشناسان باتوجه به تجربه ۶ برنامه گذشته، دستیابی به آنها را رویای شیرینی می‌دانند که راه درازی برای تحقق دارند.

در برنامه هفتم توسعه، رشد تشکیل سرمایه ناخالص سرمایه‌گذاری ۲۲.۶ درصدی، رشد موجودی سرمایه ۶.۵ درصدی، رشد اشتغال ۳.۹ درصدی و نرخ تورم ۹.۵ درصدی، هدف‌گذاری شده، همچنین مقرر شده است متوسط رشد نقدینگی تا سال پایانی برنامه به ۲۰.۴ درصد برسد. همچنین به باور کارشناسان، تحقق رشد اقتصادی ۸ درصدی سخت‌ترین بخش کار دولت در اجرای لایحه خواهد بود.

منتقدان برنامه هفتم معتقدند بیشتر احکام و سیاست‌های آمده در برنامه هفتم، تفاوت ناچیزی با برنامه‌های قبلی توسعه داشته و نمی‌توان انتظار عملکردی متفاوت از این برنامه را داشت. دلیل این مهم را نیز علاوه بر عوامل خارجی، باید در ناکارآمدی قواعد بازی سیاست‌گذار پولی و سیاست‌های نادرست مالی از جمله سیاست‌های مالیاتی، سیاست‌های ارزی و تجاری جست‌وجو کرد.

به هر روی، عقب‌نشینی دولت در تحقق اهداف برنامه هفتم توسعه در همین بازه زمانی، حکایت از برنامه‌نویسی بدون پشتوانه دارد. چالش‌هایی که سال‌هاست دامن اقتصاد ایران را گرفته و خروج از آن نیازمند عزمی جدی است. حتی درباره برنامه هفتم توسعه دولت ۴ عامل را به‌عنوان دلایل ناتوانی در اجرای احکام و اهداف برنامه هفتم بیان می‌کند که عبارت‌اند از: کمبود منابع مالی موردنیاز برای تحقق برخی اهداف کمی و کیفی، فقدان قابلیت اجرایی و عملیاتی برخی مواد قانونی در سطح دستگاه‌های مسئول، عدم تحقق پیش‌شرط‌ها و اقتضات لازم برای اجرای برخی بندهای برنامه و تغییر شرایط اقتصادی نسبت به زمان تدوین برنامه که باعث شده برخی اهداف، دیگر با واقعیت‌های موجود همخوانی نداشته باشند.

باتوجه به موارد یادشده، عقب‌ماندگی در اجرای برنامه هفتم توسعه در همان سال نخست، زنگ خطر جدی برای نظام برنامه‌ریزی کشور است. اگرچه برخی از عوامل این عقب‌ماندگی ریشه در ساختارهای پیچیده سیاسی، اقتصادی و بروکراتیک کشور دارند، اما لزوم بازنگری در نحوه اجرا، تقویت ضمانت‌های اجرایی، افزایش هماهنگی نهادی و هم‌راستا کردن اهداف با ظرفیت‌های واقعی کشور، بیش از پیش احساس می‌شود.

اگر این روند ادامه یابد، خطر آن وجود دارد که برنامه هفتم نیز مانند برخی برنامه‌های پیشین، به سندی آرمانی و غیرعملیاتی تبدیل شود. اکنون زمان آن است که دولت، مجلس و سایر نهادهای تصمیم‌گیر با اتخاذ تصمیمات جسورانه و اصلاحات فوری، مسیر را برای تحقق این برنامه ملی هموار سازند.

کارنامه یکساله برنامه هفتم زیر ذره‌بین مجلس

تحقق ۳۸ حکم برنامه هفتم در وزارت ارتباطات

وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات با بیان اینکه رشد ترافیک عبوری از کشور در یک سال گذشته ۷۰ درصد بوده است، بیان کرد: بیان کرد: این افزایش، اتفاقی راهبردی و مبارک برای کشور است که مسیر توسعه ارتباطات بین‌المللی را هموار می‌کند. اما درباره ماده ۶۶ قانون برنامه هفتم و اقتصاد دیجیتال؛ در حوزه اقتصاد دیجیتال، مهم‌ترین موضوع نیروی انسانی است. به‌همین دلیل تمرکز ویژه‌ای بر آموزش نسل جدید و همکاری با بخش خصوصی داشته‌ایم. وی افزود: در قالب طرح ایران دیجیتال تاکنون بیش از یک میلیون دانش‌آموز مقطع متوسطه اول در بستر آموزش دیجیتال تحت آموزش قرار گرفته‌اند. این اقدام با همکاری وزارت آموزش و پرورش و معاونت علمی ریاست جمهوری انجام شده و هم‌اکنون آموزش بیش از یک میلیون دانش‌آموز در این بستر فعال است.

ستار هاشمی در ادامه با اشاره به ماده ۱۰۷ برنامه هفتم و تکلیف بر توسعه دولت هوشمند خاطرنشان کرد: در یک سال گذشته، پنجره واحد خدمات دولت هوشمند بیش از ۳۵ درصد رشد داشته و با مشارکت بخش

وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات تأکید کرد: یکی از مواردی که در دولت چهاردهم اتفاق افتاده و به‌عنوان نقطه عطف تاریخ ارتباطات کشور ان شاءالله دیده خواهد شد و به یادگار خواهد ماند؛ بحث مهاجرت از سیم مسی به فیبر نوری است که بعد از ۱۰۰ سال یعنی حدود یک قرن این اتفاق خواهد افتاد. سیدستار هاشمی بیان کرد: در وزارت ارتباطات تاکنون ۳۸ حکم اختصاصی برنامه هفتم به‌صورت کامل محقق شده که معادل ۵۰ درصد احکام اختصاصی وزارت ارتباطات است. در واقع بقیه احکام هم ۵۰ درصد پیشرفت داشته است که با تأخیر اما ان شاءالله محقق خواهد شد.

وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات تصریح کرد: در بحث مرتبط با شبکه ملی اطلاعات، ماده ۶۵ قانون هفتم پیشرفت لازم را داشته‌ایم که چند تا نکته را تا اینجا به اختصار اشاره می‌کنم. یکی از اتفاقاتی که در دولت چهاردهم افتاده و به‌عنوان نقطه عطف تاریخ ارتباطات کشور ان شاءالله دیده خواهد شد و به یادگار خواهد ماند بحث مهاجرت از سیم مسی به فیبر نوری است که بعد از ۱۰۰ سال یعنی حدود یک قرن این اتفاق خواهد افتاد.

خصوصی، زیست‌بوم دولت هوشمند در حال شکل‌گیری است که به حکمرانی داده‌محور کمک شایانی خواهد کرد. در حوزه جی‌نف نیز شاهد رشد ۲۰ درصدی در یک سال اخیر بوده‌ایم که این رقم معادل کل رشد ۸ سال پیش از دولت چهاردهم است.

وی در ادامه با اشاره به ماده ۶۷ برنامه هفتم و صنعت فضایی کشور، تصریح کرد: در این بخش مجموعه‌ای از نخستین‌ها را تجربه کرده‌ایم. از جمله پرتاب ماهواره ناهید ۲ در حوزه مخابرات فضایی که با استفاده از ظرفیت بانوان توانمند کشور انجام شد و توانستیم از طریق ارتباط ماهواره‌ای، ارتباط بین یکی از مراکز در استان البرز با جزیره قشم را برقرار کنیم. از ظرفیت کاربردهای صنعت فضایی برای مدیریت زمین، جلوگیری از دست‌اندازی به اراضی ملی و مقابله با بسترهای فسادزا استفاده شده و نتایج مثبتی به‌دست آمده است.

برای اجرای احکام برنامه با کمبود منابع مالی مواجهیم

وی در ادامه با اشاره به هدف‌گذاری انجام‌شده برای بازسازی بافت‌های فرسوده، بیان کرد: هدف‌گذاری ۵۰۰ هزار واحد برای ۵ سال و ۸۰ هزار واحد برای سال اول برنامه بوده که در مجموع بیش از ۷۲ هزار پروانه ساختمانی در سال اول صادر شده است.

صادق بالاشاره به هدف‌گذاری انجام‌گرفته در حوزه حمل‌ونقل، تصریح کرد: طبق جدول ۱۳ مندرج در ماده (۵۶)، باید میزان ترانزیت در پایان برنامه به ۴۰ میلیون تن و در پایان سال اول به ۱۶ میلیون تن می‌رسید که در پایان سال اول حدود ۲۰ میلیون تن ترانزیت محقق شده است. باوجود این درصد تحقق بالا، به‌دلیل عدم‌امکان تأمین مالی برای احداث زیرساخت‌های ریلی و ناوگان، پیشنهاد اصلاح این بند از سوی دولت ارائه شده است.

وزیر راه و شهرسازی بالاشاره به هدف‌گذاری انجام‌شده در زمینه سهم حمل‌ونقل ریلی و بنادر، بیان کرد: هدف ۲۵ درصد در پایان برنامه بوده که ۷.۴ درصد آن در پایان سال اول محقق شده است. پیشنهاد اصلاح این بند نیز به‌دلیل عدم‌دسترسی به منابع مالی موردنیاز توسط دولت به مجلس ارائه شده است.

وی افزود: در حال حاضر، کشور به کارگاهی بزرگ در عرصه توسعه انرژی تبدیل شده است. بیش از ۵ هزار مگاوات پروژه در قالب ۸۵۴ قرارداد در حال اجراست و پیش‌بینی می‌شود تا پایان سال ۱۴۰۵ بیش از ۱۱ هزار مگاوات پروژه جدید به‌ بهره‌برداری برسد. بدین ترتیب، مجموع ظرفیت تجدیدپذیر کشور به حدود ۱۳ هزار مگاوات خواهد رسید که عددی تاریخی و بی‌سابقه است. وزیر نیرو بالاشاره به اقدامات انجام‌شده در زمینه افزایش راندمان نیروگاه‌های حرارتی، بیان کرد: با جذاب‌سازی فضای سرمایه‌گذاری و جلب اعتماد بخش خصوصی، «نهضت ملی تبدیل نیروگاه‌های گازی به سیکل ترکیبی» را آغاز کرده‌ایم تا این معضل قدیمی به‌صورت پایدار حل شود. نکته مهم دیگر، تنش آبی است که عمداً ناشی از عوامل اقلیمی، خشکسالی‌های بی‌درپی، افزایش دما، رشد جمعیت، توسعه ناپایدار و الگوی نامناسب مصرف است.

این عضو کابینه چهاردهم بالاشاره به اهمیت موضوع امنیت مرزری، اظهار کرد: بند پ ماده ۷۰ برنامه هفتم، وزارت راه را برای واگذاری زمین به وزارت اطلاعات مکلف کرده که قدم‌های خوبی در این راستا برداشته شده است. هماهنگی و تعامل ارزشمندی میان جامعه اطلاعاتی و امنیتی برقرار شد که امروز شاهد آثار آن در جنوب‌شرق، شمال‌غرب و عمق کشور هستیم. حجت‌الاسلام خطیب بالاشاره به اینکه تمام تلاش دشمن این بود که بتواند شبکه‌سازی‌هایی را در داخل کشور داشته باشد تا جامعه را به‌سمت نافرمانی ببرد، عنوان کرد: این اقدامات با تعاملات و همکاری‌های موجود، نافرجام ماند و توانستیم امنیت را در کشور رقم بزنیم. درباره انتقال اسناد رژیم صهیونیستی نیز اقدام‌هایی انجام گرفته است.

محقق شده است. درباره کاهش سطح بافت‌های فرسوده هدف‌گذاری برای سال اول ۲ درصد بوده که محقق شده است. در صنعتی‌سازی مسکن هدف‌گذاری سال اول ۳ درصد بوده که ۴.۹ درصد انجام پذیرفته است. در احداث مسکن شهری هدف‌گذاری ۱.۵ میلیون واحد در طول ۵ سال بوده که برش سال اول بهره‌برداری از ۱۸۵ هزار واحد را شامل می‌شده و از این میزان ۱۴۱ هزار واحد محقق شده است.

وزیر راه و شهرسازی بالاشاره به هدف‌گذاری انجام‌شده در برنامه هفتم برای احداث مسکن شهری، بیان کرد: هدف‌گذاری ۱.۵ میلیون واحد در طول ۵ سال بوده که برش سال اول بهره‌برداری از ۱۸۵ هزار واحد را شامل می‌شده و از این میزان ۱۴۱ هزار واحد محقق شده است.

همچنین در احداث مسکن روستایی از هدف ۲۰۰ هزار واحد سالانه، ۱۶۶ هزار واحد در سال تأمین شده است. در سایر انواع مسکن نیز هدف‌گذاری ۲ میلیون واحد برای ۵ سال و ۴۰۰ هزار واحد برای سال اول بوده که ۳۰.۵ هزار واحد آن محقق شده است.

تدوین آیین‌نامه‌های تکلیفی برنامه هفتم به وزارت نیرو

بی‌سابقه و کاهش مستمر نزولات نرسیده‌ایم که نیاز به همکاری فرابخشی بیشتر در زمینه اصلاح الگوی کشت و ارتقای بهره‌وری آب و سایر موضوعات دارد، اما بسترسازی و سازکار اجرایی برای تحقق اهداف در سال‌های بعدی برنامه در وزارت نیرو فراهم شده است.

وزیر نیرو در ادامه بالاشاره به اینکه در سال نخست اجرای برنامه، ساختار اصلاح اقتصاد آب و برق منطبق بر تکلیف برنامه و با هدف بهبود فضای کسب و کار و جذب سرمایه‌گذاری، در دستور کار قرار گرفت، خاطرنشان کرد: با افتخار اعلام می‌نمایم که به‌رغم شرایط دشوار آغاز کار، در بسیاری از شاخص‌ها، عملکردی مطلوب و حتی بالاتر از اهداف سال اول داشته‌ایم. در حوزه بازار برق، سهم معاملات در بورس انرژی به ۶۸ درصد از کل معاملات رسیده که معادل تحقق هدف سال چهارم برنامه است.

وی در ادامه بالاشاره به اقدامات انجام‌شده در زمینه توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر، بیان کرد: تاکنون به نیمی از هدف تعیین‌شده در برنامه دست یافته‌ایم و باتوجه به حمایت‌های دولت و مجلس و اقدامات زیرساختی انجام‌گرفته، تا پایان سال ۱۴۰۵ کل هدف تعیین‌شده محقق خواهد شد.

افزایش امنیت سایبری با اجرای احکام برنامه هفتم

دستگاه فرامرز می‌که با اقدامات خود به امنیت ما خدشه وارد کند، اقدام کرد و موفقیت‌های خوبی به‌دست آوردیم و آن را به شکل‌های مختلف در رسانه‌ها دیده‌اید. وی بالاشاره به خدماتی که باید در حوزه امنیت سایبری صورت گیرد، عنوان کرد: کمک به دستگاه‌های حیاتی و مجموعه‌های مختلف انجام گرفت که باعث شد شرایط بهتری نسبت به سال‌های گذشته داشته باشیم و باوجود گستردگی همه‌ها نسبت به کشور، شاهد امنیت بیشتری در کشور و دستگاه‌های مختلف هستیم.

حجت‌الاسلام خطیب اضافه کرد: موضوع دیگر درباره بودجه ارزی برای زیرساخت‌های وزارت اطلاعات است که تاکنون باتوجه به وضعیت اقتصادی کشور به‌میزان ۳۰ درصد محقق شده است که ما آن را در راستای اقدامات لازم ماهواره‌ای، سایبری، هوش مصنوعی، کوانتوم و سایر فعالیت‌های لازم برای امور اطلاعاتی و مرزی در حوزه تأمین امنیت و کنترل‌های فرامرز می‌استاد کردیم و گام‌هایی را در این راستا برداشتیم.

وزیر راه و شهرسازی مهم‌ترین چالشش این وزارتخانه برای تحقق اهداف مندرج در قانون برنامه هفتم توسعه را کمبود منابع مالی خواند و گفت: در مجموع ۱۴۸ حکم برنامه هفتم متوجه وزارت راه و شهرسازی می‌باشد؛ از این تعداد بیش از ۸۰ درصد و ۱۳ اسنجه کمتر از ۵۰ درصد محقق شده است.

فرزانه صادق مالواجرد در ادامه بالاشاره به مهم‌ترین چالشش این وزارتخانه به‌منظور تحقق اهداف مندرج در قانون، بیان کرد: مهم‌ترین چالش ما، کمبود منابع مالی است، هرچند در طول مدت سپری‌شده از دولت سعی کردیم با روش‌های مختلف تأمین مالی، کمبود منابع عمومی را جبران کنیم اما در هر صورت برای تحقق حداقلی احکام برنامه به‌طورمیانگین سالانه حداقل نیاز به ۸۲۹ همت منابع مالی داریم.

وزیر راه و شهرسازی تصریح کرد: گزارش سنجه‌ها را از ماده ۴۹ قانون حوزه مسکن آغاز می‌کنم. در سال پایان برنامه هدف رسیدن از ۹ سال به ۷.۵ سال بوده که در سال اول ۲ درصد بیشتر از میزان هدف‌گذاری

عباس علی‌آبادی، بالاشاره به تأکید دولت مبنی بر اجرای دقیق برنامه و با رویکرد استفاده از ظرفیت‌های قانونی برای پیشبرد مأموریت‌ها، تصریح کرد: با عزمی جدی، اجرای برنامه را در دستور کار قرار دادیم تا ضمن دستیابی به اهداف برنامه در بخش‌های آب و انرژی؛ مأموریت اصلی خود را با تکیه بر اعتماد محقق کنیم. در این راستا ضمن استخراج نظام و مشکلات و احصای تکالیف در ۲ حوزه آب و برق، احکام بخش‌های مختلف را در قالب برش‌های زمانی سالانه و جغرافیایی استانی تدوین و به شرکت‌های زیرمجموعه ابلاغ کرده‌ایم. اجرای احکام مرتبط با مورد پایش قرار گرفته و می‌گیرد.

وزیر نیرو بالاشاره به عملکرد یک سال گذشته وزارت نیرو، تصریح کرد: در یک سال گذشته باتوجه به ماهیت سال اول برنامه درباره احکام و تکالیف تقنینی؛ کلیه آیین‌نامه‌های تکلیفی وزارت نیرو تهیه و در موارد مقرر برای تصویب در هیات راهبری برنامه ارسال شده است. به‌استثنای فقط یک مورد که پس از تصویب در هیات‌وزیران ابلاغ شد.

وی در ادامه تأکید کرد: اگرچه براساس شاخص‌ها به برخی از اهداف برنامه در حوزه آب و برق بنا به دلایلی از جمله تداوم خشکسالی‌های

وزیر اطلاعات گفت: وزارت اطلاعات در کنار اقدامات پدافندی، اقدامات آفندی مناسب و به‌موقعی نسبت به دستگاه‌های فرامرز می‌که به‌دنبال ضربه به امنیت کشور بودند، داشت. حجت‌الاسلام سیداسماعیل خطیب، وزیر اطلاعات در جریان بررسی و ارزیابی نحوه اجرای سال اول قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران با بیان اینکه در ماده ۱۰۳ به مباحثی در حوزه اطلاعات و امنیت کشور پرداخته است، گفت: در حوزه سایبری، مجموعه فعالیت‌های کشور در مرکز ملی فضای مجازی، پدافند غیرعامل و ستاد امنیت فناوری که از سوی معاون اول ریاست جمهوری تشکیل شده است، پیگیری می‌شود. برخی دستگاه‌های زیر نظر وزارت اطلاعات، وزارت ارتباطات و فراجا در این زمینه فعالیت دارند.

وزیر اطلاعات در ادامه با بیان اینکه اقدامات پدافندی با همکاری و همراهی دولت، تأیید و انجام شد، گفت: وزارت اطلاعات در حوزه آفند نسبت به هر